

Leif Carlsson. *I väntan på återkomsten: Thessalonikerbrevet*. Stockholm: Libris. 2018. 209 s.

Kommentaren till de två Thessalonikerbrevet är den tolfte av sjutton delar i den snabbt växande kommentarserien Nya testamentets budskap (NTB). Leif Carlsson har även skrivit kommentaren till Uppenbarelseboken i samma serie och han behärskar komplexa ämnen som apokalyptik, antisemitism och ondska. Seriens förutsättning anges i förordet: det handlar om en grundförståelse och tillämpning av Bibeln som Guds ord. Jag förstår detta som att man vänder sig till kristna läsare, vilka vill fördjupa sina insikter.

Om man börjar med att läsa igenom själva Thessalonikerbrevet på svenska uppkommer frågeställningar kring lidande, antisemitism och Jesu återkomst. Carlssons kommentar behandlar dessa områden. Han utlägger breven på ett systematiskt sätt och sätter in olika frågor i bibelteologiska sammanhang. De faktauppgifter som redovisas är också i stort relevanta och klargörande.

Det är första gången jag läser en kommentar i NTB-serien och jag slås av den tydliga evangelikal profilen. I förarbetet har också bibelforskning konsulterats. Carlsson redovisar i bokens slut de kommentarer till Thessalonikerbrevet som han använt sig av. De flesta av dessa har just en protestantisk-evangelikal inriktning, andra är mer historisk-kritiskt inriktade. Forskardiskussionerna har också gett avtryck i terminologin. Författaren har nästan konsekvent valt att kalla de nytestamentliga församlingarna för "Jesustroende" eller "Jesusrörelsen", i stället för "kristna". Detta för att undvika anakronismer. Han använder beteckningen "kyrkan" då han avser kristna samfund idag (s. 83, 97). Termen "gnosticism" (s. 135) hade dock varit värd att problematisera utifrån aktuella forskningsresultat. Många forskare inkluderar nu denna idériktning bland de "Jesustroende".

NTB-seriens upplägg är att bibeltexten kommenteras först med avseende på textens

eget sammanhang med innehåll, historiska eller språkliga frågor, och sedan tillämpas den i nutida sammanhang. Grundförutsättningen mellan textens "då och nu" kan synas vara enkel och klar, men blir enligt min mening otydlig eftersom olika nivåer mellan tolkning och tillämpning blandas under avsnitten "utläggning", "faktarutor" respektive "reflektioner".

En stark och trovärdig del av den aktuella kommentaren är resonemangen i anslutning till det problematiska stället i 1 Thess. 2:15: "Judarna dödade herren Jesus [...] och är fiender till hela mänskligheten." Här redovisas på ett klart sätt vilka ödesdigra konsekvenser detta och andra liknande bibelord har haft för judar och även vilka hermeneutiska vägar som finns bort från antisemitiska tolkningar.

Det finns dock ett strukturellt problem i kommentaren då delar av den antisemitiska tolkningshistorien redovisas just i en faktaruta och sedan i efterföljande reflektionsavsnitt "riskabel bibeltolkning" ges det nya exempel på detta. Receptionshistoriska exposéer upprepas på olika ställen, vilket gör att olika tolkningsnivåer blandas både i utläggning och i faktarutor.

En liknande synpunkt vill jag rikta mot utläggningen av diskussionen om Jesu återkomst i 1 Thess. 4:14–15. Där blandas slutsatser som "Nya testamentets syn på återkomsten" (s. 119) med presentationen kring John Nelson Darbys (1800–1882) dispensionalism i en faktaruta. Det hade varit bättre att i utläggningen presentera den nytestamentliga synen på Jesu återkomst, eftersom det inte finns en enhetlig sådan. Det hade varit klokare att låta bibelteologiska synteser stå för sig och ha tolkningshistoriska resonemang för sig.

Carlsson tar ett hermeneutiskt ansvar när han som påtalats ovan är kritisk mot antisemitiska tolkningar och så även mot en del läror beträffande tidens slut, speciellt sådana som har skadat och lurat människor. Han riktar med rätta kritik mot Darbys och andras tolkningar genom att hänvisa till den

ångest som genererats över rädslan att bli lämnad kvar, efter ”uppryckandet” till himlen (s. 120, 178). Här får jag en känsla av att det finns en obalans jämfört med det mer tydliga avståndstagandet mot de antisemitiska texterna. Carlsson kritiserar *själva texterna* när dessa är negativa mot judar. När han redovisar motsägelser mellan olika eskatologiska angivelser kritiserar han *tolkningarna* av dessa, snarare än texterna. Nya testamentet har flera eskatologiska perspektiv, av vilka några aldrig slog in (Mark. 9:1).

Jag upplever alltså att det finns en överslätande tendens i boken när det gäller sådana problem. När motsägelser eller problem antyds i bibeltexten, som till exempel diskrepanser mellan Apostlagärningarna och Paulus brev, räddas svårigheten av tanken på Bibeln som Guds ord. Jag tycker att man kan erkänna att det finns texter i Bibeln som innebär problem och det görs som sagt bara i en viss utsträckning, förutom i fallet antisemitism.

Carlsson väljer också att behandla 2 Thess. som skrivet av Paulus. Han argumenterar för detta (s. 145–147) och att inta den ståndpunkten är rimligt. Argumenten för och emot Paulus författarskap av 2 Thess. väger ganska lika. Däremot blir jag besviken då både Efeserbrevet och 2 Timotheosbrevet betraktas som skrivna av Paulus (s. 110, 167, 172). Det finns övertygande argument mot en sådan positionering och en motivering saknas här.

Låt mig också påpeka ett litet faktafel (s. 177): den romerske kejsaren Caligula lyckades inte sätta upp några bilder i Jerusalems tempel. Det stoppades enligt Josefus och Filon av lokala protester och av befälhavaren Petronius försinkande. Caligula hann bli mördad innan ordern blev verkställd (Josefus, *Antiquitates* 18.262–309, Filon, *De Legatione* 31.207–224).

Carlssons kommentar till Thessalonikerbrevet är rik, engagerande och väcker intresse och en kommentar kan inte omfatta allt. Jag saknar dock diskussioner om sluttiden relaterat till global uppvärmning och

miljöhot. Trots mina synpunkter anser jag att bokens och kommentarseriens format som helhet inbjuder till aktualiserande diskussioner om bibeltexterna. Det är välkommet.

Håkan Bengtsson
TD, Uppsala

Joel Halldorf. Gud: Återkomsten. Örebro: Libris. 2018. 206 s.

Joel Halldorf har på senare tid publicerat kyrkohistoriska böcker om både Martin Luther och Lewi Pethrus. Därtill är han ledarskribent på tidningen *Dagen* och krönikör på *Expressen Kultur*, och utöver detta bloggar och poddar han. En produktiv man alltså.

Med boken *Gud: Återkomsten* har författaren samlat och redigerat ihop tidigare krönikor och artiklar för att få fram en debattbok som driver tesen att religionen gjort ett återgång in i det offentliga Sverige och att detta i sin tur är någonting att glädjas åt. Halldorf menar nämligen att religionsutövande gynnar samhället som helhet, och att man därför bör uppmuntra religiösa rörelser och aktiviteter i dess mångskiftande former.

Boken är tydligt uppdelad i tre delar, som i sin tur innehåller korta kapitel på fem–sex sidor. Den första delen heter ”Nu” och här presenteras tillståndet i Sverige i dag, vilket Halldorf karakteriserar som *postsekulärt*. Vi har gått in i en ny tid där religionen åter är på tapeten.

Den andra delen heter ”Vägen hit” och här fastslås att kristendomen varit en viktig kraft för att nå fram till det liberala och demokratiska svenska samhälle vi har i dag. Här kritiseras liberalismen som världsåskådning och Halldorf hävdar att religionen behövs för att ge samhällsbygget ett moraliskt fundament.

Den tredje delen, ”Framåt”, stakar ut riktningen för framtiden. Halldorf är en förespråkare för det pluralistiska samhället och menar att vi alla måste lära oss att leva med